

Актуальна тема

Інноваційний пошук Київських освітян

Читайте у статті:

■ Становлення нової освітньої системи, орієнтованої на входження України в єдиний світовий освітній та інформаційний простір, супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу.

■ Нова школа Києва — це школа вільного вибору для батьків, дітей і педагогів. Не лише навчальні заклади нового типу, а й традиційні все більше прагнуть інновацій, упроваджують педагогічні експерименти, удосконалюють зміст навчання та виховання, педагогічні технології, стиль управління тощо. Особливістю освітньої системи столиці є її вагомий соціальний, культурний і науковий потенціал, що дає змогу вчасно й фахово реагувати на освітні новації.

У системі експериментальної роботи працює більшість навчальних закладів загальної середньої освіти м. Києва. Крім низки загальнодержавних проектів і програм, освітяни-практики столиці працюють над упровадженням **52 експериментальних педагогічних програм регіонального рівня.**

Серед основних напрямів інноваційного пошуку київських освітян можна виділити такі:

- виховання учнів на морально-етичних цінностях християнства;
- розвиток відкритої громадсько активної системи «Школа повного року навчання»;
- психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами через упровадження інклюзивної освіти;
- проектування моделі школи білінгвального типу;
- формування культури здоров'я підростаючого покоління в умовах ЗНЗ;
- упровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес ЗНЗ;
- створення столичної системи індивідуальної освіти;
- розвиток приватної освіти;
- адаптація зарубіжних педагогічних систем в умовах української школи.

А тепер проаналізуємо детальніше роботу закладів за цими напрямками.

Виховання учнів на морально-етичних цінностях християнства

Духовний розвиток дитини традиційно пов'язується з цінностями християнської моралі. Відповідно до «Концептуальних засад вивчення предметів духовно-морального спрямування» та з урахуванням досвіду інших країн (Німеччини, Росії, Литви, Швеції, де освіта також є світською)

**Галина
ШАПАРЕНКО,**

старший науковий співробітник НДЛ експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка

з 1 вересня 2006 р. у 1-х класах 106 ЗНЗ м. Києва запроваджено вивчення загальноосвітнього, культурологічного, етичного курсу «Християнська етика в українській культурі».

Мета курсу — створити умови для духовного розвитку дітей на традиційних засадах української культури та християнських цінностей.

Курс забезпечений програмами та навчально-методичними комплексами «Дорога Добра» (1-й клас), «Дорога Милосердя» (2-й клас), «Дорога Доброчинності» (3-й клас) та «Дорога Мудрості» (4-й клас), рекомендованими МОН України до використання у навчально-виховному процесі. У складі комплексів — навчальні посібники, робочі зошити для дітей, методичні посібники для вчителів і компакт-диски музичного супроводу уроків.

Вивчення курсу «Християнська етика в українській культурі» за навчально-методичними комплексами, створеними столичними фахівцями, упроваджено в багатьох школах регіонів України.

На виконання наказу Головного управління освіти і науки м. Києва від 5.10.09 № 191 «Про проведення моніторингового дослідження щодо результатів запровадження експериментального курсу «Християнська етика в українській культурі» в загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва» комунальним підприємством «Центр моніторингу столичної освіти» в 121 навчальному закладі було проведено анкетування вчителів, що викладають курс, та батьків учнів 4-х класів, які його вивчають.

78 % опитаних батьків указали, що їхнім дітям подобається вивчати цей курс. Майже три чверті батьків чотирикласників вважають, що діти мають вивчати цей курс і в наступних класах.

У цьому році педагогічний експеримент — викладання курсу «Християнська етика в українській культурі» продовжено в 5—9-х класах ЗНЗ столиці.

Розвиток відкритої громадсько активної системи «Школа повного року навчання»

Одним з ефективних способів розкриття творчого потенціалу дітей та їхніх родин, адаптації школи до нових соціокультурних потреб і насамперед сприйняття її як додаткового ресурсу для розвитку місцевої громади є інноваційна модель відкритої соціально-педагогічної системи «Школа повного року навчання» та її підпроектів: «Школа повного дня», «Школа без вихідних» і «Літня школа».

Основна ідея «Школи повного дня» полягає в об'єднанні навчальної й позанавчальної сфер діяльності ЗНЗ в умовах навчального співтовариства, формуванні освітнього простору школи, що створює можливість для реалізації освітньо-виховних маршрутів учнів, інтегрує в єдиний функціональний комплекс освітні, розвивальні, виховні й оздоровчі процеси, реалізує завдання додаткової освіти.

Особливістю навчально-виховного процесу ЗНЗ у режимі повного дня є створення єдиного розкладу першої й другої половини дня. З метою зменшення навчального навантаження уроки з основних предметів, відпочинок і самостійна робота об'єднуються в єдиний педагогічний процес. Головним при плануванні роботи такої школи є збалансований підхід до навчально-виховної роботи в чотирьох змістових блоках: інтелектуальному; художньо-естетичному; фізично-оздоровчому; соціальному.

Метою «Літньої школи» є моделювання та створення умов для відпочинку, розвитку й самореалізації особистості в канікулярний період через її участь у різних видах ігрової, спортивної, творчо-продуктивної, здоров'язміцнюючої та інших видів діяльності.

Літня оздоровчо-розвивальна школа забезпечує можливості для акумуляції ресурсів загальноосвітнього навчального закладу з ресурсами інших соціальних інституцій місцевої громади (центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби у справах дітей, вищі навчальні заклади, громадських організацій тощо) з метою створення сприятливого розвивально-виховного середовища для дітей у канікулярний період.

Одним із базових компонентів діяльності такої школи є активне залучення до роботи з дітьми волонтерів: студентів педагогічних коледжів та університетів, батьків, спеціалістів клубів за місцем проживання та у позанавчальних закладах, людей похилого віку тощо.

Основними напрямками роботи у літній оздоровчо-розвивальній школі є: оздоровлення школярів; особистісно-розвивальний; розважальний.

Основна ідея «Школи без вихідних» полягає у комплексній реалізації кількох завдань: забезпечення якісної освіти школярів, розв'язання проблеми, пов'язаної із зайнятістю батьків у вільний час, розроблення організаційно-методичних засад суспільно корисної діяльності, змістовного дозвілля учнів на базі школи у вихідні та канікулярний період.

Одним із важливих аспектів функціонування «школи без вихідних» є залучення батьків та родичів учнів до ведення гуртків, окремих занять та

організації різних заходів. Налагодження партнерської взаємодії дітей і дорослих у процесі спільної трудової, дозвілдової, оздоровчої діяльності є стрижнем організації роботи у «школі вихідного дня».

В умовах упровадження інноваційної моделі «Школа повного року навчання» розробляється сучасна ідеологія виховання, формується нова філософія освіти та гармонійна структура навчально-виховного процесу. Розробляється доцільний режим дня учнів, який ураховує вікові, психічні, фізичні особливості їхнього розвитку, зменшується навчальне навантаження, активізується процес розвитку здібностей школярів тощо.

На виконання Програми «Освіта столиці. 2006—2010 рр.» наказом ГУОН м. Києва було визначено сімнадцять експериментальних шкіл, які впроваджують концептуальні ідеї «школи повного року навчання» на практиці. Умови функціонування кожного загальноосвітнього навчального закладу впливали на вибір школою того чи іншого підпроекту «Школи повного року навчання».

У рамках підпроекту «Школа повного дня» працювали ліцеї: «Наукова зміна», «Поділ» № 100, Києво-Печерський ліцей «Лідер» № 171, гімназія біотехнології № 177, СШ № 98, гімназія «Ерудит» та інші.

Продовжують дослідження до 2012—2013 рр. СЗШ № 23, СЗШ № 120, СШ № 329 «Логос», ліцей «Престиж» та інші.

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами через упровадження інклюзивної освіти

Проблема соціальної адаптації та інтеграції дітей з особливими потребами до життя розв'язується через їх спільне зі здоровими ровесниками навчання.

Нині на базі дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів реалізується **десять експериментальних проектів інклюзивної освіти на регіональному рівні.**

Розглянемо деякі з них.

■ **«Слухаємо разом».** У ДНЗ № 67 м. Києва разом із чуучими дітьми виховуються та навчаються діти з порушеннями слуху. Корекційний вплив забезпечує Київський медичний центр проблем слуху та мовлення «СУВАГ».

■ **«Інтегроване навчання дітей з обмеженими фізичними можливостями в умовах середньої загальноосвітньої школи».** Колектив СЗШ № 168 має на меті розробити технологію комплексного застосування різних форм інклюзивної освіти та реабілітації дітей з обмеженими фізичними можливостями в умовах середньої загальноосвітньої школи.

■ **«Інклюзивна освіта дітей із синдромом Дауна в дошкільних навчальних закладах».** Експеримент розпочато зусиллями управління освіти виконавчого органу Оболонської районної у м. Києві державної адміністрації та Центру ранньої допомоги для дітей із затримкою психічного розвитку, вадами мовлення, синдромом Дауна, аутизмом. Нині на базі ДНЗ № 662 і № 291 столиці відкрито три інклюзивні групи, в яких створено умови для розвитку дітей із синдромом Дауна.

■ **«Психолого-педагогічне управління навчальною діяльністю соціально занедбаних учнів та учнів із затримкою психічного розвитку в умовах середньої загальноосвітньої школи».** Мета експерименту, започаткованого у СЗШ № 231, — розроблення системи управління навчанням дітей названої категорії за принципами інклюзивної освіти.

■ **«Створення моделі індивідуального інтерактивного on-line навчання дітей, які через тривалу хворобу не відвідують школу».** Основна ідея цієї науково-дослідницької роботи, що проводиться у СШ № 210, полягає в тому, щоб знайти нові засоби та способи організації індивідуального навчання дітей, які через тривалу хворобу не відвідують школу. Основним засобом, який допоможе розв'язати завдання експерименту, є система інтернет-навчання, зокрема віртуальна платформа для навчання WiZiQ. Вона відкриває широкі можливості для залучення дитини в систему щоденного життя учнів школи.

■ **«Соціально-педагогічні аспекти організації інклюзивної освіти дітей з вадами слуху в умовах початкової школи».** У процесі дослідження в СЗШ № 233 буде розроблено модель інклюзивної освіти дітей з вадами слуху та мовлення в умовах початкової школи.

■ **«Інтеграція освітнього та реабілітаційного процесів для учнів із порушенням опорно-рухового апарату в умовах початкової школи».** Мета дослідження — теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити процес освітньо-реабілітаційного навчання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату; обрати форми, методи та засоби їх навчання й виховання в умовах початкової школи. У результаті дослідження в ПШ № 268 буде розроблено технологію освітньо-реабілітаційного процесу в класах інтегрованого навчання учнів початкової школи.

■ У жовтні 2009 р. рішенням Київської міської ради затверджено міську експериментальну програму **«Інклюзивне навчання та виховання дітей з синдромом Дауна»** на 2010—2013 рр. Мета програми — створення умов для всебічного розвитку, навчання та виховання дітей із синдромом Дауна в дошкільних навчальних закладах за місцем проживання.

■ **Проектування моделі школи білінгвального типу.** Білінгвальне навчання визначається як засіб здобуття школярами двомовної освіти та процес формування особистості, відкритої до взаємодії з оточенням. У процесі білінгвального навчання іноземна мова є інструментом повсякденної комунікації, пізнання світу та досягнення предметної компетенції.

■ Колектив спеціалізованої школи № 20 із поглибленим вивченням французької мови продовжує роботу з удосконалення загальної мовної компетентності учнів, інтегрування предметних знань і розширення сфери соціокультурного спілкування.

■ **Білінгвальна освіта формує в дитини соціальні риси, що дають їй змогу ефективно**

додатися до життєдіяльності сучасного відкритого суспільства. Це переконливо довели результати п'ятирічного науково-дослідницького пошуку за експериментальним проектом **«Інтеросвіта»** Міжнародної школи «Меридіан», вихованці якої не лише не відчувають мовного бар'єру, продовжуючи навчання за кордоном, а й успішно реалізують науково-дослідницьку діяльність англійською мовою, беручи участь у міжнародних освітніх наукових проектах.

Формування культури здоров'я підростаючого покоління в умовах ЗНЗ

Нині на базі дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва здійснюються експериментальні дослідження за **п'ятьма проектами регіонального рівня, спрямованими на формування здорового способу життя учнів.**

Коротко охарактеризуємо ці проекти.

■ **«Збереження та зміцнення здоров'я учнів в умовах сучасного навчального закладу»** (гімназія № 59 ім. О. М. Бойченка).

■ **«Освіта і здоров'я крокують разом»** (СЗШ № 231). Застосовується методика інтеграції пізнавальної та рухової діяльності в системі навчання й виховання школярів (методика професора О. Д. Дубогая).

■ **«Ендоекологічний дошкільний навчальний заклад».** Експеримент, започаткований Українським інститутом екології людини на базі десяти ДНЗ столиці, розв'язує проблему екологічної безпеки здоров'я дітей через застосування методики ендоекологічної диспансеризації системи дошкільної освіти.

■ **«Школа здоров'я»** (СШ № 23) та **«Здорова дитина — успішна родина — стабільна країна»** (Український гуманітарний ліцей Київського національного університету ім. Т. Шевченка). У рамках проекту розпочато проектування моделі школи здоров'я.

Упровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес ЗНЗ

Починаючи з 2002/03 н. р. у школах столиці як експеримент упроваджено курси **«Комп'ютерна азбука»** (1-й клас) і **«Сходинок до інформатики»** (2—4-й класи).

На базі СШДС «Перша ластівка» опрацьовується проект **«Упровадження сучасних технологій навчання англійської мови шляхом використання інтерактивних мультимедійних систем і комплексів компанії EduSoft для дітей віком від 5 до 11 років»**, ідея якого полягає в забезпеченні діяльнісного, особистісно орієнтованого та комунікативного підходів у викладанні англійської мови через комп'ютеризацію освітнього процесу, упровадження й використання мультимедійних та інтерактивних технологій навчання.

Колектив Авіакосмічного ліцею Національного авіаційного університету працює над проектом **«Модель комплексного впровадження інформаційних технологій навчання»**, упроваджуючи в шкільну практику науково обґрунтовані дидактичні концепції раціонального

використання технічних засобів навчання у логіці цілісного навчального процесу.

Наприкінці 2009 р. започатковано новий педагогічний дослідницько-експериментальний проект «**Упровадження елементів дистанційного навчання школярів у загальноосвітніх навчальних закладах міста Києва**». В експерименті беруть участь двадцять один загальноосвітній навчальний заклад столиці.

Однією із суттєвих переваг дистанційної форми навчання є можливість порівняно швидкого оновлення знань за підтримки інформаційних ресурсів світових електронних інформаційних мереж.

Ця форма дає можливість практично необмежено розширити навчальну аудиторію вчителя, «знімаючи» всі географічні та адміністративні кордони. Вона сприяє забезпеченню рівного доступу до якісної освіти різних категорій школярів, зокрема інвалідів. Головною перевагою дистанційної форми навчання є суттєва додаткова свобода учня у виборі та реалізації індивідуальної навчальної траєкторії.

Аналогічних досліджень дистанційного навчання школярів в Україні не проводилося.

Створення столичної системи індивідуальної освіти

Для задоволення потреб мешканців міста в індивідуальному навчанні на базі загальноосвітнього навчального закладу «Школа екстернів» і спеціальної загальноосвітньої школи «Надія» створено столичну систему індивідуальної освіти. **Основні форми навчання в цих закладах** — екстернатна, заочна та індивідуальна.

Набирає обертів також програма дистанційних технологій, зокрема з використанням електронних засобів. Так, у школі «Надія» проводиться педагогічне дослідження з теми «**Дистанційне навчання дітей-інвалідів та дітей із вадами фізичного та психічного розвитку**».

Розвиток приватної освіти

Приватні навчальні заклади як прогресивне, динамічне та конкурентне явище переконливо довели, що вони є сьогодні ефективною альтернативою традиційної системи освіти. Створення комфортних умов навчання та виховання, забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини, запровадження нових форм і методів навчання — пріоритети діяльності приватного сектору столичної освіти.

Уже сьогодні **приватні школи перетворилися на інноваційні центри навчальної діяльності**, які здатні здійснювати і реально пропонують нові підходи в навчанні, нові форми організації навчального процесу, нові види навчальної діяльності тощо.

На базі приватних навчальних закладів столиці у різні роки реалізовано більше десяти педагогічних науково-дослідницьких проектів: «**Інтеросвіта**» (Міжнародна школа I—III ступенів «Меридіан»); «**Організаційно-педагогічний супровід здорового способу життєдіяльності дитини**» (ПСЗШ «Співтворчість»); «**Компетентісно орієнтоване**

навчання як напрям модернізації шкільної освіти в умовах діяльності інноваційного навчального закладу» (Київський лицей бізнесу); «**Оновлення системи управління персоналом у Святошинській гімназії на засадах сучасного менеджменту**» (навчально-виховний комплекс «Святошинська гімназія» та інші).

Адаптація зарубіжних педагогічних систем в умовах української школи

Відкритість України до кращих надбань людської цивілізації, можливість для наших освітян не лише ознайомитися з передовими набутками зарубіжного шкільництва, а й використовувати їх спричинили появу в Києві багатьох навчальних закладів, які спираються на всесвітньо відомі педагогічні системи. Це зокрема: **вальдорфська педагогіка**, заснована на принципах людинознавства, обґрунтованих видатним філософом і педагогом Р. Штайнером на початку минулого століття, і **педагогіка М. Монтесорі**, яка вирізняється духом освіченості, скасуванням примусових методів у навчанні, розумним поєднанням свободи й дисципліни, самостійністю в навчально-виховному процесі, можливістю розвиватися та навчатися відповідно до внутрішніх потреб.

Ідеї вальдорфської педагогіки багато в чому співзвучні з кращими гуманістичними традиціями педагогіки української та із сучасними концепціями розвитку освіти. Водночас реалізація цих ідей на українському ґрунті потребує значної адаптації їх змісту до вимог Державного стандарту освіти. Мережа шкіл, навчання в яких буде створена на засадах вальдорфської педагогіки, нині є експериментальними закладами Міністерства освіти та науки, ними опікуються НАПН України та міжнародні організації.

У Києві в дошкільні різновікові групи ШДС «Софія» та «Золота казка», які працюють за системою вальдорфської педагогіки, зараховують дітей віком від 3,5 до 6,5 років, а до початкових класів — від 6,5 до 9,5 років. Мета роботи педагогічного колективу — допомогти дитині в її становленні відповідно до вікових особливостей. Так розв'язується завдання збереження та зміцнення фізичного здоров'я, розвитку духовного світу та прихованих здібностей дитини, розкриття її неповторної індивідуальності.

Педагогіка М. Монтесорі надає унікальну можливість з раннього віку розвивати дитину в усіх сферах: інтелектуальній, емоційній, фізичній, соціальній, моральній, змалку готуючи її до реального життя, що є надійним підґрунтям подальшої інтеграції в суспільство.

1992 р. у Києві відкрито першу в Україні «Школу Монтесорі від 3 до 7», що стала експериментальним центром подальшого впровадження педагогічної системи М. Монтесорі. Нині в столиці за цією системою працюють Монтесорі-садочки, ШДС «Монтесорі», приватний НВК «Святошинська гімназія».

Отже, нині загальноосвітні навчальні заклади столиці активно шукають власні шляхи інноваційного розвитку освіти, що відображає сучасні світові тенденції.